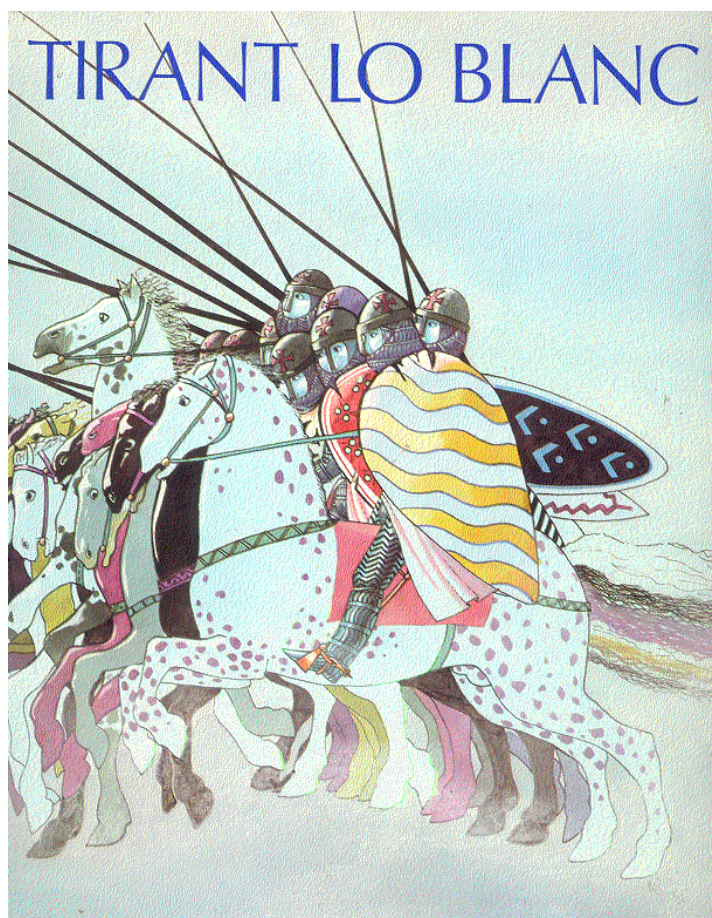

Proposta d'activitats a l'entorn de la Cantata

M. Antònia Guardiet i Bergalló

Índex

1.	Joanot Martorell: la seva obra i època.....	5
2.	La novel·la de <i>Tirant</i>	5
3.	Resum argumental de la novel·la <i>Tirant lo Blanc</i>	6
4.	Escrivim a la manera de.....	7
4.1.	L'adaptació d'una obra.....	7
4.2.	La prosa i el vers.....	7
4.3.	La proclama.....	9
4.4.	La impremta.....	9
5.	La música d'Antoni Ros - Marbà.....	10
6.	Entenem el text de la cantata.....	11
7.	A l'entorn dels castells.....	11
7.1.	Un castell virtual.....	11
7.2.	Els cavallers: fidelitat i vassallatge.....	11
7.3.	Les armes i la vestimenta a l'època dels castells.....	12
7.4.	Sistemes de comunicació.....	12
8.	La navegació.....	13
8.1.	Mapa dels viatges de Tirant.....	13
8.2.	Els vaixells: la galera.....	13
8.3.	Els tripulants.....	13
9.	Posem idees en comú. Ens expressem.....	14
10.	Expressió plàstica.....	15
11.	Enllaços per Internet.....	15
11.1.	Per conèixer l'autor i l'obra.....	15
11.2.	Per conèixer autors relacionats amb l'època històrica.....	16
11.3.	Per conèixer els autors de la cantata.....	16
11.4.	Per consultar les diferents publicacions de <i>Tirant lo Blanc</i>	16

11.5. A l'entorn de l'obra.....	16
12. Materials de consulta	17
12.1. Llibres.....	17
12.2. Adaptacions teatrals.....	17
12.3. Vídeos	17
12.4. Partitures.....	17

Presentació

Tirant lo Blanc és una obra cabdal de la literatura catalana del segle XV. Molts són els estudis que s'han publicat sobre la seva qualitat literària - Martí de Riquer i Morera, Mario Vargas Llosa...- Des de la commemoració del cinc-cents aniversari de la publicació de l'obra de Joanot Martorell (1490-1990), s'han fet moltes reduccions i adaptacions del cavaller Tirant, que han fet que el seu llenguatge s'apropi i sigui comprensiu a joves i grans.

L'any 1977 el Secretariat de Corals Infantils de Catalunya, responsable de fer avançar en cultura i música l'incipient moviment coral infantil, va celebrar la seva Xa trobada general donant a conèixer als infants cantaires un personatge desconegut, però rellevant dins la literatura catalana medieval: Tirant lo Blanc. L'adaptació de la novel·la va anar a càrrec de l'escriptora Núria Albó que de forma magistral convertí el text de Joanot Martorell en una cantata per a infants, i va fer possible que la gaudissin i la comprenguessin; va donar rellevància als aspectes de valentia, a l'estratègia del jove guerrer i a l'amor entre Tirant i Carmesina. El director i compositor Antoni Ros-Marbà fou el responsable de musicar el text que contenia els sentiments i les gestes del cavaller, i va dotar de lirisme i dramatisme les melodies de la cantata.

Després de més de 25 anys de ser escrita per encàrrec, la cantata Tirant lo Blanc recupera de nou la veu i la imatge; el maig de 2004 més de 1200 cantaires de tot Catalunya l'han tornat a interpretar a l'Auditori de Barcelona; s'ha editat un CD amb la versió íntegra per a orquestra, dirigida pel seu compositor Ros-Marbà i s'ha publicat la partitura en versió d'assaig per a cor i piano, dins la col·lecció *Cantates infantils* - número 11, de l'Editorial DINSIC-.

Tota aquesta nova empenta ha donat energia per endegar nous reptes i per convidar directors/directores de corals infantils i professorat d'escoles de Primària i Secundària a retrobar-se de nou amb la música, l'autor i l'obra *Tirant lo Blanc*.

Si volem conèixer de ben a prop la vida i l'entorn de *Tirant lo Blanc*, ens caldrà llegir l'obra o bé alguna de les moltes adaptacions que hi ha al mercat. Sols d'aquesta manera podrem conèixer el noble cavaller i la seva època. Tot i així, ens hem proposat fer una primera aproximació de la novel·la a través de la Cantata i del CD editats. Les activitats que us oferim parteixen de la reducció/adaptació del text feta per Núria Albó. A través de la seva lectura, intentarem descobrir infinitat de detalls que ens ajudaran a motivar noves recerques per aprofundir més en els personatges i el temps dels segles XIV i XV.

Les propostes que us presentem, dedicades especialment a l'alumnat de Cicle Superior de Primària i 1r Cicle d'ESO, volen obrir portes a l'entorn de finals de l'època medieval, amb els recursos propis de la tecnologia del present.

1. Joanot Martorell: la seva obra i època

De Joanot Martorell (Gandia o València 1413/15 - 1465/8), no hi ha, encara, cap estudi biogràfic definitiu, tot i que es coneixen algunes dades que el defineixen com a personatge de tarannà lluitador i bregós que va ocupar bona part de la seva vida en picabaralles motivades per l'honor. Se li pot seguir el rastre en les lletres de batalla, cartes que parlen de deshonor familiars, de sotmetre els problemes a "*juí de Déu*" i de combats a ultrança, és a dir a mort. Per això va recórrer els camins d'Europa - d'Anglaterra a Portugal- cercant un jutge que volgués presidir aquests combats singulars, que mai no s'arribaren a realitzar. Aquests llargs viatges i la singular manera de ser del personatge, van ser la causa que poc a poc s'endeutés i empobrí. Sembla que a partir de 1450 no tenia casa pròpia a València i s'allotjava en la dels seus germans. Un dels veïns de la família Martorell era el cavaller Martí Joan de Galba, que sovint deixava diners a Joanot, que passava grans necessitats.

Joanot Martorell començà la novel·la *Tirant lo Blanc* el 2 de gener de 1460. El redactat de la dedicatòria ("per mi sols sia estada ventilada...") dóna a entendre que Martorell acabà la novel·la abans de morir l'any 1465/8. Els dubtes sorgeixen en la primera edició, quan ens apareix un altre personatge: Martí Joan de Galba, que en la seva dedicatòria també se'n declara autor. Estudis posteriors, asseguren que la distribució matemàtica de la feina seria de tres quartes parts per a Joanot Martorell i l'última quarta part per a Galba. Allò que cal no oblidar són els trenta anys i deu mesos que transcorren entre el 2 de gener del 1460, data inicial de la redacció de *Tirant lo Blanc*, i el 20 de novembre de 1490 en què s'acabà la impressió de la novel·la. Un espai de temps durant el qual el manuscrit fou llegit i segurament manipulat més d'una vegada.

- ⇒ Coneixement de la vida i l'època de Joanot Martorell partint d'algun dels vídeos editats per la Generalitat de Catalunya que poden trobar-se en els Centres de Recursos Pedagògics. (Vegeu materials de consulta: 12.3. Vídeos)
- ⇒ Coneixement de l'obra de Joanot Martorell llegint alguna adaptació de la seva obra *Tirant lo Blanc*. (Consulteu el catàleg de la xarxa de biblioteques de la Diputació de Barcelona, en l'apartat 11.4. del present document)

2. La novel·la de *Tirant*

Pel seu contingut, *Tirant lo Blanc* és una novel·la de cavalleries, però amb una qualitat lingüística i un interès literari, històric i humà, molt superiors als de les novel·les de cavalleries que tant van abundar en els segles XV i XVI. La majoria es van desacreditar per les seves exageracions i el seu escàs valor literari.

El gran novel·lista Cervantes, en el *El Quixot*, va fer un gran elogi del llibre de Joanot Martorell, *Tirant lo Blanc*. Dos amics de Don Quixot estan fent una tria dels llibres de cavalleries que han fet perdre el seny al bon cavaller manxec. Entre altres coses diu el capellà en topar-se amb el llibre *Tirant lo Blanc*: *Dígoos verdad, señor compadre, que por su estilo es este el mejor libro del mundo*

- ⇒ Coneixement d'alguna de les històries del cavaller manxec Don Quixot.
- ⇒ Comparació de les dates de les dues publicacions.

-
- ⇒ Coneixement d'allò que pensava en Miguel de Cervantes de l'obra de Joanot Martorell.
 - ⇒ Recerca del què han escrit sobre l'obra *Tirant lo Blanc* erudits i literats com Martí de Riquer i Morera, Mario Vargas Llosa...
 - ⇒ Descobriment de l'època del cavaller Tirant partint de la seva lectura.

3. Resum argumental de la novel·la *Tirant lo Blanc*

En la novel·la apareixen molts personatges que emmarquen i donen riquesa a la història cavalleresca.

La trama argumental podria resumir-se així:

El jove cavaller Tirant lo Blanc es fa conèixer a les festes cortesanes celebrades a Anglaterra on es presenta per rebre l'Ordre de Cavalleria de mans del propi Rei. En les festes i torneigs celebrades a la cort d'Anglaterra, el jove Tirant venç diversos cavallers en combats singulars. La fama que durant aquell any adquireix el duu, junt amb altres cavallers entre els quals hi ha el fill del rei de França, a combatre contra els moros que assetgen les illes de Rodes i Sicília.

Després va acudir en ajuda de l'emperador de Constantinoble, atacat pels turcs. L'emperador, molt vell, estava de dol per la mort del seu fill assassinat segurament pel traïdor duc de Macedònia, personatge egoista i cruel que pretén la seva filla, la infanta Carmesina, jove d'una gran bellesa. En veure's per primera vegada, a la cort de Constantinoble, Tirant i Carmesina s'enamoren a l'instant.

A la cort també hi ha d'altres personatges que omplen d'intrigues la novel·la de Joanot Martorell: Diafebus i Hipòlit, amics de Tirant; les donzelles de la princesa: Estefania i Plaerdemavida; la dida de Carmesina anomenada la Viuda Reposada, -enamorada de Tirant- i l'emperadriu que està enamorada del jove Hipòlit.

Els poderosos turcs i el seu Soldà són a la vora de Constantinoble i el cavaller Tirant i els seus amics han de sortir a fer-los front. Abans de partir a la guerra, Tirant declara el seu amor a la princesa Carmesina, tot donant-li un mirall.

El cavaller Tirant obté grans victòries contra els turcs fent servir la seva astúcia i enginy. També s'enfronta a l'enveja del duc de Macedònia que, per les seves indignes maquinacions, fou expulsat de l'Ordre de Cavalleria.

Així es van succeint els episodis més diversos on els més durs combats i batalles s'alternen amb conxorxes cortesanes i escenes còmiques i amoroses.

L'obra s'acaba amb la mort de Tirant, com a conseqüència d'una malaltia sobtada. La princesa Carmesina, enamorada bojament de Tirant, no pot resistir la mort del seu promès i mor en saber la notícia.

En l'adaptació de la Núria Albó sols es dibuixen tres protagonistes: el jove cavaller bretó *Tirant lo Blanc*, l'Emperador de Constantinoble i la seva filla, la princesa Carmesina.

-
- ⇒ Escriptura d'un resum argumental, encara més curt, partint de la cantata feta per Núria Albó.
 - ⇒ Representació, en versió teatral, de la novel·la *Tirant lo Blanc* (Vegeu materials de consulta: 12.2. Adaptacions teatrals)

4. Escrivim a la manera de....

4.1. L'adaptació d'una obra

Núria Albó és una escriptora que ha fet l'adaptació de quatre cantates per al Secretariat de Corals infantils de Catalunya: dues de caire popular -*En Pere sense por* i *L'ocell daurat*-, una basada en una llegenda històrica -*El timbaler del Bruc*- i una obra de la literatura medieval - la novel·la del segle XV *Tirant lo Blanc*-.

“Cavaller no fóra noble

malparlar del nostre sól.

Car si els vils tracta amb duresa

Als gentils dóna consol”.

- ⇒ Comentari sobre la importància de saber fer una bona adaptació, respectant el sentit fonamental de l'obra original.
- ⇒ Coneixement d'alguna de les obres de Núria Albó.

www.escriptors.com/autors/albo_nuria/index.html

4.2. La prosa i el vers

Cal destacar la qualitat dels fragments que configuren la narració en prosa i el lirisme dels versos que es canten a l'obra.

L'emperador es va posar a riure i més perquè Tirant li va demanar llicència per anar a fer reverència a l'emperadriu i a la infanta Carmesina....

- ⇒ Lectura i/o audició en el CD de l'adaptació feta per Núria Albó i coneixement de la història del cavaller bretó.

Versificar en l'estil i mètrica propis de l'època va ser l'objectiu que es va fixar Núria Albó per escriure els poemes per a les parts corals que posteriorment foren musicats per Ros-Marbà. Segons l'autora, va procurar imitar el llenguatge poètic del segle XV i les cadències dels textos de les cançons populars. N'exposem tres exemples: els dos primers de mètrica curta i de caire popular –el poema *Lo cavaller Jordi guerrer* del poeta Jaume Roig i la lletra de melodia popular *A Mallorca hi ha una dama*-; el tercer és un poema de caire noble amb decasil·labs i cesura després de la quarta síl·laba, del poeta Ausiàs Marc.

Jaume Roig (1401-1478)

Lo cavaller
Jordi guerrer
cuida avançar
per defensar
del rei la filla
on era el drac
tal premi n'hac:
molt poc après
ell ne fou pres
e fort batut;
dins en Barut
fou escorxat
per mig serrat.

Núria Albó (Text de la
cantata *Tirant lo Blanc*)

Oh quin delit
sento en mon pit.
Ja no estic trist
d'ençà que he vist
Tirant lo Blanc
noble i galant.

Melodia tradicional catalana

A Mallorca hi ha una dama
que és bonica com un sol.
Té la cabellera rossa
li arriba fins els talons...

Núria Albó (Text de la cantata *Tirant
lo Blanc*)

A l'espill veureu la imatge
que em pot fer viure o morir.
Oh digueu abans que marxi
si és la vida el meu destí.

Ausiàs March LXXVII (1397 – 1459)

Amor, amor, un hàbit m'he tallat
de vostre drap, vestint-me l'esperit
en lo vestir, ample molt l'he sentit
e fort estret, quan sobre mi és posat

Núria Albó (Text de la cantata *Tirant lo Blanc*)

Tirant lo Blanc, la flor dels cavallers
gentil de cos i ardit de voluntat.
Sigui el teu braç, defensa d'oprimits
car així escau a l'ordre que has jurat.

⇒ Recerca i comprensió d'imatges poètiques, metàfores i comparacions d'alguns dels deu poemes que configuren la cantata.   ⇒ Reconeixement del recurs utilitzat per l'autora en la mètrica d'alguns dels versos.

4.3. La proclama

Els reis de l'època medieval, per donar a conèixer les seves lleis i/o gestes, feien ús de proclames. Aquestes eren escrites en pergamins i es llegien per tot el regne.

Una proclama acostuma a tenir un ordre lògic que la defineix:

- Jo! - (qui sóc..) Us faig saber a... (les persones a qui van dirigides les intencions)
- Fets - (en el cas de la proclama del Rei d'Anglaterra, notifica que s'han celebrat torneigs)
- Decisions que s'han pres - (Tirant lo Blanc ha merescut l'honor de ser proclamat el millor cavaller)
- Publicació de la notícia i segell reial. (Llegiu el primer text després de la primera cançó de la Cantata)

Jo, Enric, Rei d'Anglaterra i senyor de la Gran Bretanya.....

⇒ Escriitura d'una proclama talment com si fóssiu el Rei de ..., o el rei Carnestoltes..., o l'alcalde de ... o la directora de l'escola.....

4.4. La impremta

L'obra de Joanot Martorell va ser de les primeres grans obres de la literatura universal que es va poder beneficiar del nou i prodigiós invent de la impremta (que devem a Gutenberg de Magúncia, l'any 1.460). Se sap que se'n van imprimir 715 exemplars, tiratge molt important en aquella època en què molt poca gent es podia permetre el luxe de comprar un llibre, i un llibre tan extens com és *Tirant lo Blanc*, -la seva versió íntegra té més de 1.200 pàgines, amb 287 capítols-.

Sembla que *Tirant lo Blanc* va tenir molt d'èxit, perquè al cap de set anys ja se'n va imprimir la segona edició, aquest cop a Barcelona i sense trigar gaire es va traduir al castellà (1511 a Valladolid) i a l'italià (1538 a Venècia).

... I perquè tothom conegui la veritat d'aquests afers he signat aquesta carta amb tinta vermella i l'he segellada amb el meu segell. Jo, el rei Enric.

⇒ Recerca sobre l'evolució dels suports que s'han utilitzat per escriure, des de les pedres, o tauletes, al paper, el pergami, el paper....

www.xtec.es/recursos/ciencias/ambinet/ambinet/cubi-paper/frame-h.htm

⇒ Coneixement dels diferents estris d'escriitura i la revolució que han suposat els mitjans informàtics.

⇒ Coneixement del prodigiós invent de la impremta i descoberta de la repercussió que va suposar.

5. La música d'Antoni Ros - Marbà

Cantar ha de constituir una activitat quotidiana i habitual a l'escola ja sigui a les etapes d'infantil i primària, com a les aules de secundària. La cançó se'ns ofereix com un mitjà excel·lent d'expressió musical i a la vegada és l'eix vertebrador de l'ensenyament-aprenentatge de la música.

Posar a l'abast de l'alumnat l'obra *Tirant lo Blanc* perquè la gaudeixin cantant, amb la seguretat d'oferir-los una composició musical de qualitat, pot ser un repte que val la pena assumir, -pensem en alumnes d'uns 10 a 14 anys-.

Antoni Ros-Marbà ha sabut combinar de manera magistral el llenguatge propi i actual, amb les fanfàrries del passat; ha dotat de lirisme algunes melodies, de dramatisme les escenes de batalla i de força intensa les poesies que donen vida al cavaller Tirant.

Cantar l'obra *Tirant lo Blanc* amb d'altres grups-classe del centre i/o com a projecte que aglutini d'altres centres de l'entorn, pot esdevenir un treball de col·laboració musical i de coneixement humà molt enriquidor. Una de les avantatges de la cantata *Tirant lo Blanc* és que a més de ser de gran bellesa i riquesa musicals, pot incidir en el treball curricular d'altres àrees com: llengua i literatura catalana, àrea de coneixement del medi social...

- ⇒ Interpretació de la cantata *Tirant lo Blanc* com a treball interdisciplinari amb d'altres grups-classe. Totes les melodies poden ser interpretades a 1 veu per l'alumnat entre 10 a 14 anys amb l'acompanyament de piano; depenent del grau de coneixements musicals del grup, podrem interpretar alguna cançó i el cànon, a dues veus. (Vegeu: Partitura en els materials de consulta, 12.4)
- ⇒ Lectura i traducció d'algun fragment de la cantata en llengua anglesa (L'editorial DINSIC ha traduït la cantata al castellà i a l'anglès)
- ⇒ Imaginar-se com sonarà el ritme i la melodia d'alguna cançó partint de la comprensió i lectura d'algun dels poemes de Núria Albó. Taral·lejar-ne una nova versió personal i/o de grup.
- ⇒ Entendre la intencionalitat del compositor en escriure les melodies amb un caràcter tan diferent, sempre tenint en compte el contingut del text; algunes són més líriques i lligades, d'altres més ritmades i tenses...

Segons paraules del propi compositor: "*He intentat de fer que els nens/nenes s'identifiquin amb la música de la nostra època i que es diverteixin cantant-la*". Ros-Marbà compon *Tirant lo Blanc* per a cor infantil, narrador i orquestra: 2 flutes, oboè, 2 clarinets, fagot, 2 trompes, 3 trompetes, 3 trombons, tuba, 2 pianos, un orgue, violoncels, contrabaixos, i percussió (4 intèrprets: *timpani*, xilofon, caixa, lira, *piatti*, gran *cassa*, tam-tam, bombo, triangle, claus, plat suspès, *flexaton* i campana).

La cantata està pensada per una formació orquestral atípica: intervenen dos pianos mentre que violins i violes no són presents en la instrumentació.

- ⇒ Descoberta dels instruments de l'orquestra que no formen part del grup instrumental que Antoni Ros-Marbà va preveure en la cantata. Classificació per famílies i instruments.

- ⇒ Plantejament hipotètic dels motius que donin resposta al fet que el compositor va prescindir dels violins i violes... (Les seves raons van ser purament econòmiques...)
- ⇒ Escolta del toc d'instruments de vent metall amb què s'introdueix la batalla, i que recorda les fanfàrries de l'època medieval i del renaixement.

6. Entenem el text de la cantata

La cantata conté expressions poètiques i frases que poden tenir un cert grau de dificultat i que convindrà aclarir per a una millor comprensió. En detallem algunes:

- *(L'emperador)... per la meva desventura he perdut aquell que consolava la meva ànima...*
- *Era costum tenir les finestres tancades amb cortines negres mentre durava el dol.*
- *Tirant va ser pres d'amor*
- *L'emperador i la seva parentela es van abillar molt bé.*
- *Tirant va demanar llicència a l'emperador per poder veure l'emperadriu i la Infanta.*
- *Carmesina li donà una penyora d'amor perquè el conhortés en les hores de penes...*

7. A l'entorn dels castells...

7.1. Un castell virtual

Per poder descobrir més de prop l'interior d'un castell de finals de l'edat mitjana i entendre la seva vida quotidiana, us posem a l'abast una pàgina web amb materials diversos, on es poden trobar diferents tipus d'habitatges i un viatge virtual dins d'un castell.

⇒ www.xtec.es/~jcastele/projete/index.htm

7.2. Els cavallers: fidelitat i vassallatge

L'estrat més baix i més nombrós de la noblesa dels castells eren els cavallers o soldats de l'època. Homes de fortuna molt modesta, la seva riquesa consistia en un petit patrimoni, com ara uns quants masos. La part més essencial dels seus béns era l'equipament militar: espases, selles, escuts... i sobretot un cavall. Estaven lligats per **homenatge** sòlid -vassallatge- al castlà que els dirigia i sotmesos a la voluntat del senyor feudal: comte, vescomte, baró...

L'edat mitjana tenia un sistema econòmic, social i polític fonamentat en el vassallatge i el feu. El **vassallatge** era un lligam especial, una relació d'amistat i servei entre nobles, per la qual un d'ells, (vassall) prometia a un altre (senyor) fidelitat i serveis a canvi de protecció. El **feu** era el "premi" que atorgava el senyor al vassall perquè explotés la terra i fruís dels seus beneficis.

... Per això ordeno, mano i sentencio donar mundana glòria, honor i fama al virtuós cavaller Tirant lo Blanc, fet cavaller de la meva pròpia mà.

- ⇒ Recerca del que suposava el sistema de vassallatge en les relacions jeràrquiques de l'edat mitjana.
- ⇒ Representació i/o joc a l'estil de les cerimònies de vassallatge, amb un jurament de fidelitat, talment com a l'edat mitjana.
- ⇒ Invenció d'un nom de cavaller per cada alumne. *Tirant lo Blanc* obté el seu renom per ser fill de Tirània (la Bretanya francesa) i perquè la seva mare s'anomenava Blanca.

www.xtec.es/~ebiosca

... Que sigui publicat als quatre vents que és el millor dels cavallers i encara mano que sigui pujat sobre un gran cavall blanc com el gloriós cavaller monsenyor Sant Jordi....

- ⇒ Recerca de cavallers que han obtingut fama fins els nostres dies i han estat objecte de filmacions cinematogràfiques.
- ⇒ Coneixement de la història del cavaller Sant Jordi, nascut a la Capadòcia, regió de l'actual Turquia.

7.3. Les armes i la vestimenta a l'època dels castells

La narració ens descriu alguns detalls de la vestimenta de les dames i els cavallers...

L'emperador no pot portar armes...

La infanta duia una gonella tota brodada d'or i perles...

- ⇒ Comprensió del significat al·legòric de cada un dels elements de l'armadura dels cavallers. (Vegeu en els materials de consulta 12.1. el llibre de **Ramon Llull** : *Llibre de l'Ordre de Cavalleria*.)
- ⇒ Captació de material partint de la selecció de textos i d'imatges a les pàgines web:

www.xtec.es/~ebiosca

www.xtec.es/recursos/socials/gerbert/

7.4. Sistemes de comunicació

Dins d'un castell i, actualment en molts pobles i viles, s'utilitzen diferents formes de comunicació per anunciar esdeveniments importants: cornetes, campanes, instruments de percussió...

Les trompetes començaren a sonar i ho publicaren per tota la ciutat...

- ⇒ En els castells de l'edat mitjana, igual que actualment en els pobles, s'han utilitzat formes diverses per donar a conèixer esdeveniments importants: fer-ne una enumeració.

- ⇒ Els campaners tocaven diferents tocs de campanes per anunciar diversitat de notícies. Imaginar els motius que requerien d'aquest mitjà de comunicació. Actualment aquest ofici ha caigut en desús i ha estat reemplaçat per altres mitjans, quins?
- ⇒ Invenció amb campanes o algun altre instrument de percussió de diferents sons ritmats que suposin una resposta diferent per part de l'alumnat

8. La navegació

8.1. Mapa dels viatges de Tirant

En el text la cantata s'entreveuen els viatges que *Tirant lo Blanc*, d'origen bretó, va fer des que va ser anomenat cavaller a Anglaterra fins que va ser ordenat capità general de les tropes de l'emperador de Constantinoble.

Gent de Nàpols i de Roma, de Sicília i forasters...

- ⇒ Recerca, en un mapa, de la ruta per mar que va fer el cavaller des de l'Illa de Gran Bretanya fins a les terres de l'actual Istanbul (Constantinoble). En la pàgina www.xtec.es/~lrius1/martorell/contenedor.htm hi podeu trobar un joc interactiu que fa possible aquesta activitat.

8.2. Els vaixells: la galera

El rei de Sicília va donar ordres que aparellessin onze galeres i les va omplir de queviures i soldats; més endavant també ens diu: Al cap de quinze dies de la vinguda de Tirant arribaren totes les naus de l'emperador carregades de gent, de blat i de cavalls...

La galera va ser el mitjà de transport més emprat per a la guerra i per a la defensa de les mars, a la Mediterrània. Era un vaixell de poc calat, pla i allargassat, amb esperó, i aparell de vela llatina. El que més la definia, però, era la filera de rem (entre vint i trenta) que duia a cada costat i que es movien mitjançant la força de sis o set galiots cadascuna.

Tirant va accedir noblement i el rei de Sicília va donar ordres que aparellessin dotze galeres.

- ⇒ Recerca d'informació dels tipus de naus que creuaven el mar Mediterrani durant els segles XIII i XIV. Us poden ajudar les pàgines web:

www.diba.es/mmaritim/index.htm

www.mgar.net/var/nav_eur.htm

8.3. Els tripulants

En la cantata no s'entreveuen les condicions de navegació de l'època. Pensem que dos anys després de la publicació de l'obra de *Tirant lo Blanc* -1490-, Cristòfol Colom arribarà a Amèrica.

- ⇒ Interès per conèixer les condicions de vida dels tripulants dels velers de l'època, tant les relacionades amb la higiene com les que ho fan en l'alimentació.

9. Posem idees en comú. Ens expressem

- En cantar l'obra del cavaller Tirant podem escoltar que és: gentil de cos, ardit de voluntat; valent i generós, espill de cavallers...; sempre disposat a acudir en defensa de la llei i la justícia fos on fos que les veïes atropellades. És un cavaller de noble cor, galant, que defuig l'aparença dels honors...

Tal com havia promès en rebre l'ordre de cavalleria, Tirant lo Blanc estava sempre disposat en defensa de la llei i de la justícia, fos on fos que les veïes atropellades.

⇒ Quines virtuts del cavaller Tirant desitjaríem trobar en un amic o amiga? O bé, amb què t'agradaria assemblar-te a Tirant?

- Quan l'emperador va saber que Tirant arribava a Constantinoble el va anar a rebre i li donà la benvinguda. Tirant en senyal de respecte el va saludar d'una manera molt curiosa: ... *cada vegada que passaven prop de l'emperador baixaven les banderes fins a prop de l'aigua i la de Tirant la feien tocar a l'aigua; això era senyal que el saludaven*. Sense paraules, fa saber que està content d'haver arribat a Constantinoble.
- Tirant no s'atreveia a parlar amb Carmesina de l'amor que sentia vers ella. Per acomiadar-se de la princesa i dir-li que l'estimava no va trobar millor manera que regalar-li un espill i dir que la imatge que hi veuria era la de la persona que més estimava. Així, tan sàviament, fou la forma de declarar-se Tirant a Carmesina.

Cada dia li augmentava el dolor que tenia perquè havia de deixar la Princesa i no tenia atreviment de poder-li parlar de res que d'amor fos.

⇒ Mostra de maneres diferents de sentir-se content amb una salutació sense paraules.

⇒ Comprensió de la importància del gest i del silenci per expressar emocions, sensacions, accions...

- En un fragment de la narració de Núria Albó trobem: *Era costum entre cavallers que anaven al combat portar sempre vestida una peça de roba que els havia donat una dama com a penyora d'amor...*

⇒ Comentari sobre si actualment hi ha mostres que tinguin una semblança a les penyores d'amor que es van fer Tirant i Carmesina.

- A l'edat Medieval les batalles entre enemics es feien en espais acordats entre les parts. La batalla entre els turcs i els grecs va tenir lloc *prop del riu Transimeno...*

⇒ Diàleg sobre la importància de la pau, dels horrors de la guerra, de la necessitat d'arribar a acords i d'establir diàlegs per aconseguir la pau entre els pobles.....

- Núria Albó va iniciar el resum de l'obra i les glosses de la Cantata a les darreries de la dictadura del general Franco, a l'estiu de 1975. Ella sempre ha reconegut que el text de la cançó "La batalla", *-A recobrar la llibertat, que ens han robat-* no pertany al text de l'autor valencià Joanot Martorell. Per dir-ho amb termes propis

de la Núria Albó: *li va sortir de l'ànima*, donada la situació que s'havia viscut durant la dictadura.

⇒ Conversa sobre la importància de la democràcia; de la dificultat de viure en un món on no es poden expressar idees diferents; de la censura en els textos i els mitjans de comunicació...

10. Expressió plàstica

- La narració ens exposa: *Tirant va manar que li fessin dues banderes. L'una hi va fer brodar tot de cadenats d'or sobre camp verd, perquè la paraula "cadenat" comença igual que Carmesina...*

⇒ Creació del disseny d'una bandera, samarreta, ex-libris... que contingui un emblema amb un significat ocult als ulls d'una persona desconeguda.

⇒ Recerca de l'escut heràldic d'alguns alumnes de la classe i descobriment de possibles significats.

- Tirant va expressar el seu amor amb la imatge d'un espill. És una forma màgica i secreta que sols coneixien Tirant i Carmesina.

⇒ Invenció de jeroglífics.

⇒ Utilització d'imatges amb algun codi secret.

⇒ Redacció d'una carta amb "la tinta invisible".

- Mirar i admirar quadres que expressin els horrors d'una època bèlica. Comentar-ne el seu significat i la seva transcendència.

⇒ Recerca per internet dels quadres de: "El crit" de Munch. "Guernica" de P. Picasso...

⇒ Molts són els autors que en èpoques de guerra han expressat els seus sentiments o situació personal d'una manera molt determinada. Sovint els seus dibuixos contenen un sol color, degut a la manca de recursos econòmics...

11. Enllaços per Internet

11.1. Per conèixer l'autor i l'obra

- En el projecte Tirant "*edició digital*" podem trobar tot el text escrit de l'obra de Joanot Martorell. Fou fet per l'alumnat d'IES de Tarragona des del portal Tinet, que és la xarxa dels ciutadans de les comarques de Tarragona. En aquesta web podem trobar-hi tot el text de l'obra en català antic, des del primer capítol fins el 487 i també informació sobre l'autor...

www.fut.es/bdt/tirant/capitols/Tot_obra.html

- Una guia interactiva de literatura catalana amb fragments literaris i exercicis pràctics S'hi poden trobar textos de suport per abans de llegir l'obra de Joanot Martorell, tot llegint l'obra i per després de fer-ho. Conté jocs d'avaluació interactius

www.xtec.es/~lrius1/martorell/contenedor.htm

- Antònia Carré és una professora d'Institut que va obtenir una llicència d'estudis durant el curs 1998-99 per poder treballar l'obra i l'època de Tirant. En el seu web hi trobarem informacions de l'obra i el seu entorn.

www.xtec.es/~acarre/tirant.htm

- Més informació bibliogràfica de l'obra:

www.lluisvives.com/FichaAutor.html?Ref=1203&idGrupo=S102&portal=1

11.2. Per conèixer autors relacionats amb l'època històrica

- Creiem interessant aportar ressenyes d'autors que van precedir l'obra de Joanot Martorell o que en són contemporanis:

www.escriptors.com/autors/rlull/index.html

11.3. Per conèixer els autors de la cantata

www.escriptors.com/autors/albo_nuria/index.html

www.jmserrat.com/bio/rosmarba.html

11.4. Per consultar les diferents publicacions de *Tirant lo Blanc*

- És la pàgina que obre les portes del catàleg col·lectiu de la xarxa de biblioteques de la Diputació de Barcelona. Des d'aquesta pàgina podeu consultar les 70 entrades que del llibre d'en Joanot Martorell hi ha a les biblioteques de Catalunya.

<http://gw24-vtls.diba.es/vtls/catalan/>

11.5. A l'entorn de l'obra

- Per trobar informació sobre les galeres i els velers

www.diba.es/mmaritim/index.htm

www.mgar.net/var/nav_eur.htm

- Les condicions del tripulants, tant d'higiene com d'alimentació

www.mgar.net/var/intend.htm

- En les següents pàgines s'hi pot trobar informació relativa als cavallers i a la condició de vida en els castells medievals

www.xtec.es/~ebiosca

www.xtec.es/recursos/socials/gerbert/

www.xtec.es/~jcastele/projecte/index.htm

12. Materials de consulta

12.1. Llibres

Mario Vargas Llosa. *Carta de batalla por Tirant lo Blanc.* Ed. Seix Barral. S.A. Biblioteca Breve. Barcelona 1991

Ramon Llull. *Llibre de l'Ordre de Cavalleria.* A cura de Marina Gustà. Edicions 62. Col. El Garbell, núm. 1. Barcelona 1980

Tirant lo Blanc amb adaptació de **Maria Aurèlia Capmany.** Edicions Proa. Enciclopèdia catalana, S.A. Barcelona 1989.

Joanot Martorell. *Tirant el Blanc.* Adaptació i vocabulari per Joan Sales. Columna Edicions S.A. Barcelona 1990

12.2. Adaptacions teatrals

El cavaller Tirant de Joanot Martorell, adaptat per **M. Aurèlia Campmay.** Col·lecció Edebé Teatre per a nois i noies. Barcelona 1977.

Les aventures del cavaller Tirant de Joanot Martorell. Adaptació teatral per a infants de **Bernat Joan i Marí.** Editorial La Galera. Barcelona 1995

12.3. Vídeos

En Joanot i en Tirant: de cavaller a cavaller. Col·lecció de vídeos didàctics del Departament d'Ensenyament

Joanot Martorell. Cavaller i escriptor. Departament d'Ensenyament

12.4. Partitures

Tirant lo Blanc. Lletra: Núria Albó. Música: A. Ros-Marbà. *Cantates infantils,* número 11. Editorial DINSIC. Primera edició Barcelona, novembre de 2003